

Frans Walch

ROOTHAERT

een biografie

de
Prom

Inhoud

Inleiding	7
I Jeugd	9
II Dienstjaren 1914-1918	31
III Studententijd	36
IV De jaren twintig	42
V Van jurist tot schrijver	56
VI De detectives	62
VII De camera loopt	89
VIII Twee verdachte boeken	103
IX De verkeerde omgang	115
X Doctor Vlimmen	126
XI Die verkeerde weereldt	144
XII De mobilisatie	158
XIII De vlam in de pan	168
XIV De bezettingsjaren	209
XV Villa Cascara	218
XVI De wenteltrap	230
XVII Oom Pius	240
XVIII Een avondje in Muscadin	253
XIX Vlimmen contra Vlimmen	263
XX Vlimmens tweede jeugd	282
XXI De jaren vijftig	295
XXII Ziekte en herstel	326
XXIII Duivelsfortuin	340
XXIV De laatste jaren	347
XXV Literatuur of lectuur?	355
XXVI De erfenis	365
XXVII Ton-Toon-Anton, herinneringen	374
Epiloog	385
Noten	386
Bibliografie	414
Naslagwerken	419
Archieven en documentatiecentra	422
Personenregister	423
Verantwoording illustratiemateriaal	429

ISBN 90 6801 495 1
Copyright © 1996 by Uitgeverij de Prom, Baarn
Ontwerp omslag: Bosch en Keuning Studio
Verspreiding voor België: Uitgeverij Westland nv, Schoten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Vlimmens tweede jeugd

Aan een derde Vlimmen viel niet te ontkomen. Van drie kanten werd er op de auteur druk uitgeoefend om het niet te laten bij de twee verschenen delen.

Het lezerspubliek wenste zich er niet bij neer te leggen dat de avonturen van de dierenarts afgelopen waren en Roothaert had dat ietwat aangewakkerd. Het slot van *Vlimmen contra Vlimmen* was in stijl, een unlucky Vlimmen waardig. Maar het abrupte gedwongen afreizen van de dierenarts wekte verwachtingen bij het veeleisende publiek.

Pulles liet in februari 1954 weten dat voor veterinaire studenten de titel voor het derde deel al vaststond: 'Dokter Dop!' Voor hem was het haast een vanzelfsprekendheid dat er een vervolg zou komen. 'Op naar nummer drie',⁶⁶⁵ luidde zijn devies, toen Roothaert zich nog naar het einde van *Vlimmen contra Vlimmen* toe werkte. Hij beschouwde het bekechten met de eerwaarde Dr. Bender als een amusant intermezzo, waaraan Roothaert niet te veel energie diende te verspillen. Nuttiger was het die energie te stoppen in een volgend boek: 'Oogst zolang de zon schijnt',⁶⁶⁶ raadt hij aan en met die slogan stelt Pulles zich op één lijn met Bruna.

Als belangenbehartiger van de uitgeverij en als vriend raadt Jaap Romijn aan niet te lang te wachten met *Vlimmen III*. Hij vraagt zich af 'of er na jaren maar wéér een nieuwe generatie zal zijn bij wie de 'Vlimmen-gedachte', om het zo maar eens te noemen, levend is. Nee,' is zijn overtuiging, 'ik geloof dat nu het ijzer heet is, d.w.z. Boekenweek of uiterlijk Najaar 1955.'

'Vlimmen blijft Vlimmen' stelt Romijn als titel voor. Hij doet Roothaert een aantal suggesties voor *Vlimmen III*: de dierenarts geraakt in een vriendschappelijke relatie met een Duitse collega-officier, waardoor Vlimmen in het roddelcircuit algauw pro-Duits wordt genoemd. Maar Vlimmen zet zich in voor het in veiligheid brengen van een Engelse parachutist of kan tegen het eind van de oorlog een ondergedoken pastoor in huis nemen, wat weer tot geloofsdiscussies kan leiden.

Vlimmens neefje Dop heeft zich overmoedig in het verzet gestort en als Vlimmen zijn oogappel voor een razzia wil waarschuwen, loopt hij zelf in de val. Volgt de terechtstelling. 'Slothoofdstuk over de weduwe en Dop, die de bevrijding meemaken. Een toch niet al te somber besluit,

omdat Vlimmen nooit iemand was om rustig in bed dood te gaan.' Aldus Romijn, die zich aan het eind van zijn schrijven excuseert vanwege zijn 'verfoeilijke briefje (...), waarin zomaar over jouw stof wordt beschikt. Maar de gedachte aan Vlimmen III houdt mij nu eenmaal bezig en ik denk niet dat ik de enige ben van de 50.000. Dat wou ik maar even zeggen.'⁶⁶⁷

De reactie van Roothaert komt twee dagen later: 'Beste Jaap, het is verontrustend, dat jij voor Vlimmen III zowat letterlijk de inhoud opsomt, die ik me zelf ook al had voorgesteld, alleen wat vager en niet voor zo'n nabije toekomst. (...) En nu vrees ik dat heel het legioen der 50000 het zelfde zal verwachten.' Schoorvoetend geeft hij toe: 'Het zal er wel van moeten komen en na al je schoppen onder mijn arrièrè-train begin ik het al onvermijdelijk te vinden. We zullen het dan maar als een zaakje beschouwen; het is ten slotte geen oneerlijke broodwinning.'⁶⁶⁸

Een in 1965 genoteerde uitspraak dat hij *Vlimmen contra Vlimmen* schreef om de derde Vlimmen mogelijk te maken⁶⁶⁹, lijkt iets bezijden de waarheid.

'Aan Vlimmen III wordt gestaag gewerkt, slow but sure,⁶⁷⁰ zo probeert hij in juni zijn uitgever, die hem net de nieuwste Olivetti cadeau heeft gedaan, gerust te stellen. Maar eind 1955 is niet haalbaar te meer daar Roothaert beseft dat het onderwerp 'al aardig kaal'⁶⁷¹ begint te worden. Het geval sleept zich voort en halverwege het jaar 1956 hoopt Bruna het boek dan maar tussen maart en september 1957 uit te kunnen brengen.

Er staat dan een derde deel van *Vlimmen III* op papier en het blijft zeer twijfelachtig of Roothaert Bruna's wens kan vervullen.

Inmiddels heeft hij een andere werkwijze: in plaats van direct de pen te hanteren gebruikt hij nu een van Bruna en Greetje voor zijn verjaardag gekregen 'kleine Italiaanse bandopnemer. Het ding weegt maar 3 ½ kilo; je kunt het overal meenemen. Het geluid is perfect. Ik heb er al hele hoofdstukken in zitten kletsen.'⁶⁷²

Ondanks de moderne techniek en ondanks de zachte aandrang van uitgeverkant vlot het werk niet echt. Bruna kan zelfs nog niet met een titel voor de dag komen.

'Vlimmen en de Raven' stelt Romijn op 22 november voor, welke titel Roothaert transformeert in 'Raven rondom Vlimmen', maar het metaforische 'Raven' zint hem niet. 'Het oeuvre begint dan al met een scheldwoord, niet uit de mond van een der figuren, maar regelrecht van de auteur,' licht hij zijn bezwaar toe en op zo'n rechtstreekse confrontatie met het patersgilde is hij niet uit. Hij heeft wel iets anders in gedachten. Het verhaal speelt voor een groot deel na de oorlog en met de vrede, schrijft Roothaert aan Romijn, komt 'de grote revolutie in de dierge-

neeskunde als gevolg van de na-oorlogse tovermiddelen, voor Vlimmen een soort tweede jeugd, een restauratie, een modernisering, of hoe je het noemen wilt. In het Frans zou ik het weten: 'Vlimmen se renouvelle', maar zeg dat eens in ons stroeve Diets.⁶⁷³

En daarmee is de titel geboren. In samenspraak met Romijn ontstaat *Vlimmens tweede jeugd*. Roothaert had zijn inspiratie kunnen halen uit een twee jaar eerder geschreven brief aan Pulles over de verkoop van *Vlimmen I*: '(...) de oude beleeft volop zijn tweede jeugd'⁶⁷⁴.

In juni 1957 begint er schot in te komen.

'Ik zit nu zowat twaalf uur per dag te vlimmen en schiet lekker op.' Hij moet nog zo'n honderd bladzijden 'en het leed is weer geleden'. Wat de afloop betreft, is hij er nog niet helemaal uit, maar één ding staat vast: 'Ik kan Vlimmen heus niet laten doodgaan, want dan slaan ze mij dood, heb ik al moeten horen.'⁶⁷⁵

Eind juni drijft het hete weer hem uit zijn werkkamer, die zich pal onder het platte dak bevindt, en gedurende een korte tijdsspanne installeert hij zich in een van de onder het huis gelegen koele kelderruimtes. Nu laat hij zich door niets meer afleiden; zelfs een bezoekje aan de kapper kan er niet af. Op de valreep razen nog enkele veterinaire stukken tussen Deurne en Eindhoven heen en weer en omstreeks 26 september komt er zuchtend een eind aan het gestage getik van de laatste twee maanden. Met Greetje viert hij dat heuglijke feit plechtig en luisterrijk in Au Gourmet sans Chiqué.

De voltooiing van *Vlimmen III* lijkt net op tijd en Bruna & Zoon ziet vergenoegd uit naar de extra verkooppiek die de weken voor de sinterklaasviering ongetwijfeld in petto zullen hebben. De eerste lading die de persen vrijgeven, is bestemd voor de op 1 november beginnende boekenbeurs in Antwerpen, waarop Roothaert is verzocht 'zoveel mogelijk aanwezig te zijn' om er 'te pronk te zitten en te tekenen'⁶⁷⁶, zoals hij het zelf uitdrukt.

Een griep velt in die periode echter nagenoeg de helft van het personeel in de drukkerij en kantje boord weet de uitgeverij de roman tijdig in Antwerpen te krijgen. De gigantische hoeveelheden voorbestellingen te samen met het griepvirus nopen Bruna ertoe reeds gedane toezeggingen aan de Nederlandse boekhandel te herroepen en de verschijndatum te verschuiven naar medio december. Een week na Sinterklaas rijden vrachtwagens uit om 50.000 exemplaren van het langverwachte vervolg op *Vlimmen contra Vlimmen* over heel Nederland te verspreiden.

Vlimmens laatste belevenissen

Vlimmens tweede jeugd is geconstrueerd rond drie hoofdthema's.

Ten eerste is er de Tweede Wereldoorlog, waarin Vlimmen zo goed en kwaad als dat gaat zijn beroep uitoefent en neef Dop zich tot ontsteltenis van zijn oom op het verzetswerk gestort heeft. Ook Dops 'stiefzusje' Klaartje bemoeit zich met de illegaliteit en mag een enkele keer als koerierster optreden. Voor Dops verzetsavonturen stonden de oorlogsherinneringen van Roothaerts schoonzoon model.

Tweederde van het verhaal speelt in de bezetting, onderbroken door de geschiedenis van een erfeniskwestie, het tweede thema.

'Roothaert kwam bij Bruna op kantoor en liet de documenten zien, waaromheen zijn derde Vlimmen gevlochten zou worden. Het waren Franstalige documenten, uit Wallonië, gekregen van een vrouw, vermoedelijk afkomstig uit Luik, die financieel volstrekt uitgekleeft was door haar biechtvader,' vertelt oud-Bruna medewerker Max Reinalda.

In vijf hoofdstukken wordt uit de doeken gedaan hoe paters een rijke weduwe inpalmen en zich nog tijdens haar leven op slinkse wijze haar kapitaal weten toe te eigenen. Pas na het overlijden van de vrouw komt de familie erachter hoe geraffineerd de geestelijke vaders te werk zijn gegaan. Via gerechtelijke stappen probeert de familie, aan wie ook Tilly, Vlimmens vrouw, verwant is, een deel van het vermogen terug te vorderen. Tevergeefs.

Het derde thema begint na de bevrijding en spitst zich toe op de diergeneeskunde, met name op de nieuwe ontwikkelingen op dit terrein, waaronder de toepassing van antibiotica. Een gedetailleerde beschrijving van een keizersnede bij een koe, een primeur in Nederland, vormt de apotheose in het Vlimmen-bedrijf.

In het laatste hoofdstuk is Dop afgestudeerd als dierenarts en getrouwd met Klaartje. En Vlimmen...?

'Hij is een eindje de dreef in gewandeld tot aan een wijd stuk akkerland, waar hij met de zachte zon in de rug kan kijken naar de gouden herfstglorie van de Hulshoutse bossen. En weer voelt hij in een gelukkige huivering alle vrees van zich afglijden. Nu is het alsof zijn lichaam alle gewicht verloren heeft en zijn geest vrij rondzweeft in een oneindige ruimte van vrede en veiligheid. Het is volkomen windstil en hij haalt voorzichtig adem om de betovering niet te verstoren...'⁶⁷⁷

Het is het definitieve afscheid van de dierenarts Jan Vlimmen, wiens avonturen honderdduizenden hadden geboeid. De trilogie is compleet.

Roothaert heeft zich wederom gemanifesteerd als 'de veterinaire schrijver van de hele wereld', om Pulles maar eens te citeren en nu is het wachten op de reacties. Afgaande op de verkoop zijn die positief, de pers reageert echter verdeeld, evenals vriend Pulles, die getuige zijn beweringen in de *Haagse Post* van april 1967, verre van tevreden is.

Na *Vlimmen contra Vlimmen* verknoeide Roothaert een half jaar, omdat hij geen zin had, aldus Pulles, 'maar daarna moest het weer hals over kop. Toen heb ik hem zeer dringend gewaarschuwd, zo ongeveer nadat er een derde deel klaar was, als hij niet meer veterinaire kost zou behandelen, ik ermee ophield. Maar in Utrecht bij Bruna riepen ze maar: Stuur maar, stuur maar, het kan niet schelen wat. Ten slotte heeft hij dat derde deel ook voor een groot deel gevuld met een naar mijn mening dom en onnodig verhaal over een ouwe tante die veel geld had en die helemaal uitgeplunderd wordt door de Jezuïeten. (...) Op het laatst is Roothaert toch weer veterinair begonnen, anders was ik ermee gestopt. Maar het gevolg daarvan is, dat dit derde deel veel te weinig veterinair is en veel te veel, ja dat gedonder met de geestelijkheid. Ja, en dan begrijpt u wel dat ik voor een vierde helemaal geen zin meer had ofschoon er stof genoeg was.'⁶⁷⁸

Achtergronden en reacties

De verontwaardigde Pulles schetste een wat vertekend beeld. Roothaert besteedde ruim tweeënehalf jaar aan *Vlimmens tweede jeugd*. Die tijd gebruikte hij om zich vertrouwd te maken met de activiteiten van het verzet, hij verdiepte zich in de juridische aspecten van de in het boek behandelde erfeniskwestie en nam ter controle van het geschrevene een bevriende jurist in de arm.

Om geen veterinaire blunders te begaan stuurde hij de kopij over dit onderwerp ter goedkeuring aan de deskundige Pulles, die hem daarnaast hielp aan adressen van Nederlandse en Vlaamse collega's bij wie Roothaert praktijkervaring kon opdoen.

Zo kwam Roothaert terecht bij de Vlaamse dierenarts Stephaan Devloo, woonachtig in Ieper. 'Het begon in Gent,' herinnert Dr. Devloo zich, 'waar Roothaert voor de studenten 'dierenartsen in spé', een babbelje deed over het ontstaan van het boek. Dr. Pulles en zijn vrouw waren er ook.'⁶⁷⁹

Devloo is in die jaren een van de zeer weinige dierenartsen die een 'sectio caesarea', een geboorte door de keizersnee, bij koeien aandurft. Hij wordt daarbij geassisteerd door zijn vrouw.

Om nauwkeurig van deze veterinaire handelingen verslag te kunnen

doen, reist Roothaert op 15 september 1955 af naar Ieper, waar hij een week onderdak geniet bij de Devloo's. Drie dagen wordt zijn geduld op de proef gesteld, dan volgen in achtenveertig uur drie moeilijke bevallingen elkaar op. Roothaert, notitieblok in de hand, staat er met zijn neus bovenop en volgt in het bijzonder de verrichtingen van assistente mevrouw Elisabeth Devloo. Als een dag later de vierde caesarea zich aankondigt is Elisabeth echter naar Brussel afgereisd. 'Toen moest ik assisteren...', doet Roothaert later Pulles verslag. 'Ik had drie keer naar dat indrukwekkend tafereel gekeken en hield mijn hart vast, tegelijk met de baarmoeder. In al die bedrijven heb ik nog wat meer respect gekregen voor Elisabeth. Ik zat in een gewrongen, pijnlijke houding die zware baarmoeder te torsen, tot al mijn spieren begonnen te schudden. 'Kun je 't houden?' vroeg de beul en naaide tergend langzaam de laatste steken dicht. Ik dacht, dat ik nooit meer rechtop zou kunnen staan. Maar het vrouwtje van de soort schijnt elastischer dan het mannetje.

Ik heb versted gestaan van dat reusachtige vee. 'We' hebben een kathedrale koe verlost van 950 kilo, zesde prijs van nationale concours voor melkkoeien grote maat. De snede moest bij nader inzien wat groter gemaakt worden, want het kalf woog 78 kilo op de bascule. Het monster zag eruit alsof het al een maand in de wei gelopen had. Maar het scheen een reus op lemen voeten te zijn, want de volgende dag was het dodelijk ziek. Steffe heeft het toen behandeld met 'schroot', een spuit tegen drie kwalen tegelijk, en het dier zou binnen 24 uur beter moeten zijn of ad patres. Dat was de dag van mijn vertrek. Ik voelde mij natuurlijk verantwoordelijk en wilde weten hoe het afliep. Tegelijk met de foto's kreeg ik bericht, dat de reus weer springlevend was.⁶⁸⁰

Met betrekking tot de keizersnee acht Pulles Roothaert nu een groter expert dan zichzelf en dan de meeste 'vederartsen' en hij verzoekt hem de brief te mogen publiceren in de rubriek 'maandberichten' van het tijdschrift *Aesculaap*.

In het voorjaar van 1955 was Roothaert al een week de boer op geweest met een Eindhovense dierenarts:

'Stieren ontdoen van hun aardse genoegens, veulens couperen, te verlossen viel er niet veel, want dat is seizoenwerk en verder spuiten maar. Die lui verspuiten tegenwoordig heel hun verstand, er bestaan al injecties tegen drie of vier aandoeningen tegelijk. Ik werd getroffen door het grote verschil van uiterlijke welstand bij de boeren,' schrijft hij Klaas Kriens. 'Zij zien er veel menselijker uit, roken sigaretten, jonge meisjes dragen een jurk, die past bij hun permanent, kinderen komen in gebloemde kleertjes en met de strik in 't haar uit school. Vele interieurs zijn haast burgerlijk geworden. Alleen de oudere generatie is nog steeds niet met een tang aan te roeren. Opvallend veel lichte landbouwpaarden, spor-

tieve Gelders en Friezen i.p.v. de zware Belgen, want de oudste zoon is bij de rijvereniging, meneer.⁶⁸¹

Al met al illustreert het bovenstaande dat Roothaert, in weerwil van datgene wat Pulles in zijn interview met Duyns beweert, niet 'hals over kop' te werk ging. Pulles zegt in hetzelfde interview dat *Vlimmens tweede jeugd* veel te weinig veterinair is, een overtuiging die is terug te vinden in de correspondentie tussen hem en Roothaert. Veelvuldig dringt hij aan op meer stof over het beroep van Vlimmen en hij blijft erop hameren dat Roothaert dé veterinaire schrijver is. Praktiserend dierenarts af, is het Pulles niet langer gegeven verslag te doen van eigen recente ervaringen, maar hij kan putten uit het verleden, hij volgt de nieuwe ontwikkelingen op de voet en heeft meer dan genoeg materiaal. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Pulles zijn opdringerigheid steeds weer afzwakt door te stellen dat hij enkel openlijk zijn mening geeft, maar dat Roothaert de auteur is en blijft, en voor diens opinie buigt hij nederig het hoofd.

De auteur trekt dan ook grotendeels zijn eigen plan. Door college te lopen bij andere dierenartsen is hij minder op Pulles aangewezen, hoewel hij de kanttekeningen van zijn bewaker en corrector bij het veterinaire gedeelte van het manuscript in hoge mate op prijs blijft stellen.

Anders ligt dat met de verhaallijnen die niets met de veeartsenij van doen hebben. Als Roothaert zijn eerste hoofdstukken, voornamelijk handelend over het illegale werk van Dop tijdens de oorlog, naar gewoonte opstuurt naar zijn vriend, is diens commentaar niet bijster lovend. Weliswaar vindt hij het vlot geschreven, de oorlogstijd kan niet helemaal genegeerd worden, maar de vleiende woorden over het verzetswerk gaan hem toch te ver, zoals ook enkele sneren naar Hitler hem in het verkeerde keelgat schieten.

'Weet jij nog, brave,' haalt Pulles een vooroorlogse herinnering op, 'hoe enthousiast je was, dat dit heer zich zo vlot en vrij van iedere verlegenheid bewoog in de hoogste, zelfs koninklijke kringen, die maar zo graag door hem ontvangen wilden worden.' Pulles memoreert verder dat de mensen in Duitsland dergelijk geschrijf beu zijn, 'dat het onderwerp nu in alle toonaarden is bezongen. Wéten nu wel dat Hitler dit ... dat Hitler dat ... enz. enz. Zum Kotzen.' En met betrekking tot de verzetsdaden van Dop, Dacka, Sally Swaab en anderen: 'Je kunt er natuurlijk een stel leeghoofdige, ware en illegale Nederlandse sluipmoordenaars en andere even een lol mee doen. Maar – zover ik de stemming in Duitsland ken – doe je er jezelf meer kwaad dan goed mee bij de Duitsers. Ze zijn weer wat. Zelfs héél wat. En dan – afgezien nog van het feit dat Adolf hen een glanstijd gegeven heeft – worden de mensen die wat zijn, niet graag aan hun fouten herinnerd.'⁶⁸²

Roothaert verwijt Pulles daarop niet bijster objectief te zijn. Een vroegere dwaling is voor hem nog geen reden 'deze illusionist na de ineensstorting van zijn bluf' te blijven bewonderen, 'ter contrarie.'⁶⁸³

Daarmee bevestigt hij impliciet eerder gedane beweringen dat hij in de jaren dertig niet geheel onwelwillend stond tegenover de wijze waarop in Duitsland de economie uit het slop werd getrokken. Het is Roothaert meermalen verweten dat hij met *Vlimmens tweede jeugd* zichzelf schoon wilde wassen. In de *Dedemsvaartsche Courant* bijvoorbeeld vraagt Cor Ket zich af: 'Wil Roothaert hier iets goedmaken van waarover hij in 'Camera loopt' en 'Chinese handwassing' uitgleed?'⁶⁸⁴

En Van Amerongen stelt in *Vrij Nederland*: 'Roothaerts agressie tegen de joden had de oorlog niet overleefd – met enige ironie moet worden geconstateerd dat *Sally Swaab* en *Siegfried Salomonson*, de twee joden uit de nadagen van zijn publicistische arbeid, plotseling engelen van braafheid, wijsheid en tolerantie zijn geworden.'⁶⁸⁵

Cor Ket heeft het bij het verkeerde eind met zijn suggestie. Roothaert heeft nooit afstand genomen van de door Ket genoemde boeken, integendeel, hij heeft zich verscheidene malen beijverd om Bruna ertoe te bewegen *Camera loopt* en *Chinese handwassing* opnieuw uit te brengen.

Van het ophemelen van Dops verzetsactiviteiten is overigens geen sprake. Duidelijk belicht de auteur het onbeholpene, het amateuristische van de illegale praktijken. Hij waagt het Vlimmen een vriendschappelijke relatie te laten aangaan met ene kapitein Funk, die zich met hart en ziel voor de onder zijn toezicht staande veestapel inzet en het hele oorlogsgedoe maar onzin vindt. En hij laat Vlimmen tot de volgende overpeinzingen komen:

'Waar zou ik nu zitten, denkt Vlimmen, als ik toevallig enkele meters over de grens had thuisgehoord, zoals Anton. (een uit Kaldenkirchen afkomstige infanterist – fw) Zou ik ook gebruld hebben van Sieg Heil, of had ik er net eender over gedacht als Funk? Eerlijk gezegd heb ik aanvankelijk ook paf gestaan van die 'vervloekte hansworst'. Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije, Polen, Noorwegen, Nederland, België, Frankrijk en ga zo maar door. Als Duitser moet je dan wel een zeer koel hoofd hebben, wil je niet meegesleept worden in zo'n overweldigende massa-psychose. In ieder geval geval zou ik – graag of niet – braaf meegemarcheerd zijn, desgewenst naar Rusland...'⁶⁸⁶

Roothaert stelt ook de na de oorlog in werking tredende Zuivering aan de kaak, onder meer door Vlimmen op een lijst van verdachten te laten voorkomen wegens diens goede verstandhouding met de bepaald van Hitler afkerige kapitein Funk.

Wie *Vlimmens tweede jeugd* louter als 'goedmakertje', een vrijage met zijn criticasters beschouwt, kan derhalve als zorgvuldig begrijpend lezer rustig geschrapt worden.

De oorlogstaferelen, de erfeniskwestie en het gedwongen zijn een beroep te doen op de ervaringen van andere dierenartsen beperken in sterke mate de samenwerking met Pulles, die eind 1956 ietwat knorrig vaststelt: 'Jij schrijft je boek dus nu zonder verdere inmenging van de mandie-tot-heden-hielp-maar-ook-kritiek-gaf en dat is goed.'⁶⁸⁷

Pulles' aanhoudende gehamer op meer veterinaire passages en zijn onverholen gemopper op andere thema's hadden Roothaert blijkbaar doen besluiten Pulles voornamelijk nog de hoofdstukken 'van het vak' ter lezing en correctie toe te sturen. Pulles, die volledig op de hoogte was van de tekst in de twee vorige *Vlimmens* vóór hun verschijndatum, had nu net als elke nieuwsgierige lezer te wachten tot het boek te koop was. Zijn aanvankelijke oordeel over het boek is een stuk milder dan zijn scherpe veroordeling in het interview met Duyns. In november 1957 schrijft hij aan zijn vriend:

'(...) ik geloof niet dat het aan het publiek zal tegenvallen, daarvoor biedt het te veel aan stof op velerlei gebied en in een vorm, die genietbaar is. Ik zeg nadrukkelijk 'het publiek', want de vakman oordeelt nu eenmaal eenzijdig en wil zijn beroep nóg mooier weergegeven hebben, als het al gedaan wordt. Velen zullen juist smullen van het proces, anderen zullen dit minder interessant vinden (waaronder ik), doch ieder krijgt volop zijn portie. Ik schreef al: vergeleken met andere hollandse schrijvers, en vroeger noemde ik Vestdijk en Blaman, later Haasse, steekt het ver omhoog wat prettige leesbaarheid betreft.'⁶⁸⁸

De laatste opmerking is trouwens illustratief voor Pulles' affiniteit met de literatuur. Roothaert zond hem in 1955 *Lijmen* en *Het been* van Elsschot, door hem 'sensationeel' gevonden, maar Pulles vond het 'een sof' en kwam er niet doorheen. Roothaert wil de literaire opvoeding niet opgeven en vraagt of hij nog een Elsschot zal opsturen, waarop Pulles resoluut reageert: 'Ik lees voor MIJN plezier en niet om schrijvers te gerieven.' Zijn voorkeur gaat op dat moment uit naar de door haar oorlogsverleden in opspraak geraakte Jo van Ammers-Küller, 'ze schrijft lekker vlot en interessant'.⁶⁸⁹

In vergelijking met zijn beoordelingen van de eerdere *Vlimmens* is Lampo nu wat terughoudender. Hij vraagt zich af of Roothaert dit deel uit commerciële overweging heeft geschreven:

'Ik weet het zo niet en het heeft, vreemd genoeg, geen belang: er is immers alleen het resultaat dat telt?

Welnu, ook deze derde Vlimmen met zijn zowat 500 bladzijden compacte druk is een heerlijk boek geworden, rijk aan verbeelding en menselijke materie (...). Misschien zou men kunnen opmerken dat deze derde Vlimmen iets minder evenwichtig is dan de vorige twee.' Lampo wijt dat voor een deel aan het 'flash-back procédé', daarbij doelend op de geschiedenis van de paters die de weduwe haar geld aftroggelen. 'Vooral door dit laatste belangrijke en uitzonderlijk boeiende fragment zal het enfant-terrible Roothaert ééns te meer de kerkelijke banbliksem over het hoofd halen. Ook dat bewijst voor ons part, dat onze Antwerps-Hollandse vriend zomaar geen schrijver is, die men met een hooghartig schouderophalen uit de hoge letteren bant!. Wat hem, onder ons gezegd, trouwens geen bliksem schelen kan...'⁶⁹⁰

Met de door Lampo voorspelde 'kerkelijke banbliksem' viel het nogal mee. Het was geen 1936 meer. De maatschappelijke veranderingen deden, zij het aarzelend, ook hun invloed gelden binnen het katholieke bolwerk. Bovendien was de verrassing er na de eerste twee Vlimmens wel af. Men kende het procédé: veterinaire staaltjes, wat liefdesperikelen, een roomse miskleun, uitvoerig uit de doeken gedaan met de daaraan verbonden juridische processen en de cynische ondertoon. In *Idil* rept de beoordeelaar slechts van een 'erfenisprocedure, door een boosaardige Roothaert opgediend als een Rooms schandaal, waarin geldzuchtige paters aan het kortste eind trekken. Dit kostelijk vertelde Vlimmen-boek kan op kritische, ontwikkelde lezers alleen maar een grappige indruk maken, maar zal vele anderen op sommige punten ergeren en enkelen misleiden.'⁶⁹¹

De Linie, in de persoon van Mr. A.Th. Mertens, besluit na de polemische verhandelingen van vier jaar terug nu maar eens naar Deurne af te reizen, hetgeen resulteert in twee artikelen, een boeiend interview en een commentaar op *Vlimmens tweede jeugd*.

Roothaert was zeer ingenomen met de heer Mertens, die hij buitengewoon charmant en fascinerend vond, 'maar voor alle zekerheid heb ik hem maar aangeraden mij er flink van langs te geven'⁶⁹². Die raad heeft Mertens ter harte genomen: 'Gaat u, mr. Roothaert,' zo sluit Mertens zijn vraaggesprek af, 'ermee akkoord dat we uw beeld van de Brabantse clerus als eenzijdig en over-getint voorstellen, al beschikt u nog over zoveel gegevens dat misstanden als door u gesignaleerd, werkelijk voorgekomen zijn?' Volmondig erkent Roothaert 'dat wij het zo wel juist getypeerd hebben. Hij ziet in het landschap inderdaad deze ene boomsoort als een schadelijk gewas. 'U kunt dit vrij beweren, ik ben tenslotte voor algehele vrijheid.'⁶⁹³

In Mertens' volgende stuk staat deze eenzijdigheid centraal. 'Ontoelaatbare generaliseringen,' werpt hij de schrijver voor en verwijzend naar de door paters gemanipuleerde oude dame: 'Hij heeft er een manier

van gemaakt, die veel weg krijgt van een manie.' Dat zoiets moet dienen 'om een vaak spannend en deskundig geschreven vertelsel, vol levendige close-ups, te kruiden met paapse stoutigheden(...),' betreurt Mertens.⁶⁹⁴

Het publiek blijft smullen van die paapse ondeugden. In een half jaar gaan er 60.000 exemplaren over de toonbank, terwijl in het kielzog van deel III duizenden delen I en II worden meegezogen. Het bezorgt de Vlimmen-bedrijfstaking Bruna handen vol werk.

Vlimmens tweede jeugd is lucratief, ondanks het feit dat het boek compositorisch en inhoudelijk opmerkelijk zwakker is dan zijn voorgangers. Jan Elemans in *De Tijd* stelt het enigszins cru: 'Het derde deel van Vlimmen is een rotzootje.' Roothaert is er inderdaad niet in geslaagd zijn drie hoofdthema's tot een eenheid te weven. Elemans heeft het in zijn artikel bij het rechte eind als hij over *Vlimmens tweede jeugd* opmerkt: 'Daarin wikkelt hij Vlimmen los van Pulles.'⁶⁹⁵

Het leek de vriendschap tussen Pulles en Roothaert niet te deren, de briefwisseling en de wederzijdse bezoeken – weliswaar heel wat minder frequent – stokken niet. Toch geven de brieven vanaf 1956 de indruk dat er iets begint te haperen. Over meningsverschillen wordt eerlijk geschreven, maar ze komen vaker voor. Een gezamenlijk reisje in de zomer van 1956 levert niet de bevrediging op die Pulles hoopte:

'Tijdens de reis dacht ik de problemen eens uitvoerig te discussiëren, doch je ontweek een gesprek'⁶⁹⁶, en met die problemen bedoelt hij de magere vertegenwoordiging van de veterinaire stof in *Vlimmen III*. Roothaert had er in een week tijd 'een tiental bladzijden uitgeranseld', alle van 'niet veterinaire aard en toch interessant, durf ik aannemen' en hij voegt er wat plagerig aan toe dat Pulles dat laatste nauwelijks zal willen geloven.⁶⁹⁷

De reactie van zijn vriend: 'Je schuwt of verafschuwt blijkbaar mijn critiek. Ik zeg het misschien te ronduit, doch dat is de enige duidelijke taal. Vleiers zijn slechte raadslieden. Ook de drukhonger van de uitgever is niet de ware leidraad.' En verder benadrukt hij: 'Mr. Roothaert heeft zijn naam uitsluitend te danken aan zijn Vlimmens. Dit zijn veterinaire boeken. Met deze veterinaire boeken neem je een uitzonderingspositie in, die je geen windeieren gelegd heeft. Nu moge je uitgever je in een andere richting dringen, doch mijn mening is, dat ook de derde Vlimmen in hoofdzaak een veterinair boek moet zijn. Zo niet dan lig je met één mep tussen duizenden andere schrijvers in, die allemaal óók interessante boeken maken en waartussen je niet opvalt. De stof is zéér uitgebreid en naar mijn mening dermate interessant en nieuw voor Jan Publiek, dat je weer succes moet hebben.'

En nu verwaand mijnerzijds (want ik ben maar een leek). Voor een roman ben je psychologisch te ondiep, als ik het geleuter van een Anna Blaman en een Simon Vestdijk lees, en dit zijn toch de literatoren. Jij bent de 'verteller' en een goede, vooral als je gezonde humor spuit (van spuien en niet van spuiten). Je verteltrant en humor zijn meesterlijk. Daarom drong ik bij Vl. II zo aan op je oude humor (en niet op gezochte geintjes). Je kunt daarop hooghartig neerzien, doch in de radio wordt geluisterd naar de gein van de dinsdagavondtrein en de showboot, waar het 'grote' publiek van smult, ook al wordt er zwaar op gekankerd. Vervang de gein door humor (zoals je in Vl. I vooral had) en je hebt bij je interessante veterinaire stuff het grote publiek. Met een waardig boek, al zijn de schoolmeesters van mening, dat het geen literatuur is. Jou een zorg.

Ik heb al vaker gezegd: jij schrijft het boek en jij beslist dus. Ik geef je alleen maar advies, to take or to leave. Punt.⁶⁹⁸

Pulles vergat in zijn gedrevenheid een paar dingen. De *Vlimmen*-trilogie dankte zijn populariteit niet enkel aan de veterinaire stof, zelfs het 'grote' publiek zou weleens genoeg kunnen krijgen van die diergeneeskundige handelingen. Roothaert, die verscheidene malen te kennen had gegeven een hekel te hebben aan 'platgetreden' onderwerpen, kreeg steeds meer moeite met het thema, zag er niet veel mogelijkheden meer in en onderkende het gevaar op dit gebied in herhaling te treden. Pulles' veterinaire bezetenheid moet hem soms verveeld hebben, evenals diens weinig buigzame rechts-radicalen meningen, de ongevoeligheid voor literaire spinselen van in aanzien zijnde auteurs of de onverschilligheid jegens het fenomeen taal. Een discussie over het gebruik van de letter c in Latijnse vaktermen in plaats van de k, ontlokt Pulles de opmerkingen:

'Voor mij is de taalkwestie het stomste wat we in onze – moderne! – tijd hebben. Ieder volk stoot zijn eigen klanken uit en geeft er betekenis aan en het gevolg is, dat de broeders Chroeschtsjof en Eisenhouwer niet eens met elkaar kunnen praten en dat in het atomaire tijdperk. (...) Die goeie ouwe c! Laat me niet lachen. Lees eens sollicitatiebrieven van HBSers, lyceïsten en Mulonezen, ze staan vol fouten, omdat het zo lekker is. Je kent mijn stokpaardje, één wereldtaal.'⁶⁹⁹

De purist Roothaert reageert vrij clement, maar in zijn hart moeten deze uitspraken hem een gruwel geweest zijn. Hij sprak vloeiend Frans, Duits en Engels; door het lezen van de door hem bewonderde schrijver Ibanez had hij zichzelf Spaans bijgebracht. Voor hem hield elke vertaling, hoe perfect ook, een verzwakking van het boek in.

Roothaerts liefde voor de taal komt in al zijn boeken tot uiting, alleen al zijn kennis van Antwerpse en Brabantse dialecten getuigt daarvan. Die

liefde blijkt ook uit zijn beheersing van de klassieke talen, zijn weergaloze woordkennis, de interesse voor de etymologie en zijn niet te stillen honger naar nieuwe woorden, uitdrukkingen en volkse zegswijzen, die hij opving op straat, in de tram, in het café of waar dan ook en trouw optekende in een speciaal voor dat doel aangeschaft notitieboekje. Kortom, Roothaert was zeer gecharmeerd van het verschijnsel taal en toonde zich secuur op het gebied van de spelling. Daarom kon hij een hartstochtelijk pleidooi houden voor het behoud van de letter c, waar die verdrongen dreigde te worden door de k.

Vlimmens tweede jeugd

665. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 14 sep. 1953. afschr, collectie auteur
666. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 8 feb. 1954. Afschrift collectie auteur
667. Brief J. Romijn aan A. Roothaert, 28 apr. 1954. Archief Bruna
668. Brief A. Roothaert aan J. Romijn, 30 apr. 1954. Archief Bruna
669. Frans De Bruyn: 'Mr. Roothaert: Duivelsfortuin, Antwerpse roman door (Hollandse) pen geschreven'. *De Periscoop*, juli/aug. 1965
670. Brief A. Roothaert aan A.W. Bruna, 3 juni 1955. Archief Bruna
671. Brief A. Roothaert aan J. Romijn, 10 jan. 1955. Archief Bruna
672. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 5 aug. 1956. Afschrift collectie auteur
673. Brief A. Roothaert aan J. Romijn, nov. 1956. Archief Bruna
674. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 8 nov. 1954. Afschrift collectie auteur
675. Brief A. Roothaert aan J. Romijn, 20 juni 1957. Archief Bruna
676. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 25 okt. 1957. Afschrift collectie auteur
677. Mr. A. Roothaert: *Vlimmens tweede jeugd*. Utrecht 1959, 462
678. Duyns: 'Dierenarts Pulles: 'ik ben Doctor Vlimmen, zonder meer'. *Haagse Post*, 8 apr. 1967
679. Brief St. Devloo aan auteur, 5 feb. 1987
680. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 27 dec. 1955. Afschrift collectie auteur
681. Brief A. Roothaert aan N. Kriens, 24 juni 1955. Afschrift collectie auteur
682. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 22 okt. 1955. Afschrift collectie auteur
683. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 2 nov. 1955. Afschrift collectie auteur
684. C.P. Ket: 'Moeilijk te peilen auteur streek lezers graag tegen de haren in'. *Dedemsvaartsche Courant*, 24 dec. 1977
685. Martin van Amerongen: 'De wonderbaarlijke avonturen van Anton Roothaert, Leipzi Seligman en de Paus van Rome'. *Vrij Nederland*, 25 feb. 1978
686. Roothaert 1959 (*Vlimmens tweede jeugd*), 24
687. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 26 nov. 1956. Afschrift collectie auteur
688. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 26 nov. 1957. Afschrift collectie auteur
689. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 25 nov. 1955. Afschrift collectie auteur
690. H. Lampo: 'Grenzen van de literatuur'. *Volksgezond*, 12 feb. 1957
691. J.J.C. Marlet: 'Roothaert, A., Mr., *Vlimmens tweede jeugd*'. *Idil*, jrg. 21, 1958
692. Brief A. Roothaert aan J. Romijn, 15 dec. 1957. Archief Bruna
693. Mr. A. Th. Mertens: 'Bij de schepper van 'Dokter Vlimmen' '. *De Linie*, 21 dec. 1957
694. Mr. A. Th. Mertens: 'Vlimmens tweede jeugd, commentaar van een lezer'. *De Linie*, 28 dec. 1957
695. Jan Elemans: 'Doctor Vlimmen en de wortels van het anti-clericalisme in Brabant'. *De Tijd*, 3 feb. 1978, 39-40
696. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 10 aug. 1956. Afschrift collectie auteur
697. Brief A. Roothaert aan H. Pulles, 5 aug. 1956. Afschrift collectie auteur
698. Brief Pulles, 10 aug. 1956
699. Brief H. Pulles aan A. Roothaert, 20 aug. 1959. Afschrift collectie auteur